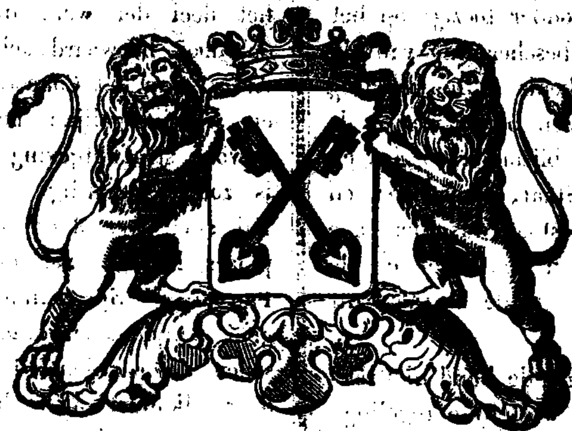
1853. N°. 98.

LEYDSCHE COURANT.

De Courant wordt Maandag, Woensdag en Vrijdag uitgegeven. Die van Maandag komt uit Zaturdag Avond.

WOENSDAG, 17 AUGUSTUS.

De Prijs der Courant is f 12 in het jaar; de afzonderlijke nommers worden tegen 10 Centen afgegeven.

BINNENLANDSCHE BERIGTEN.

LEYDEN, 16 Augustus.

Op Donderdag 18 *Aug.* e. k. circa half elf ure zal zich alhier eene Commissie uit Hooge Collegiën bestaande vereenigen, om eenen proeftogt met het schoone Stoomjagt *Volharding* naar Amsterdam te doen, ten einde de snelheid zijner vaart te bepalen.

De door Bestuurderen dier onderneming voorloopig gedane en veroorloofde oefeningstogt, tot de goede en ordelijke inrigting hunner aan te vangen dienst, alsmede het billijke tarief voor de te vervoeren passagiers, vrachtgoederen, gelden en geldswaarden, leveren eene gegronde verwachting op, dat zij daarvoor de vruchten hunner veelvuldige moeiten en zorgen zullen inoogsten; terwijl het te hopen is dat ten spoedigste tot den aanvang hunner dienst verlof zal worden gegeven.

— De werkman C. le Kler die den 29sten Junij ll. voorbij eene stoommachiene gaande bleef haken, (zie ons nommer van 30 Junij) zoodat zijn arm is moeten worden afgezet, en thans aan de beterhand was, is gisteren aan bijkomende koortsen bezweken.

— Wij laten hieronder volgen eene opgave van de opbrengst der op heden in het drooggemaakte Haarlemmermeer verkochte gronden.

Afdeeling *Beinsdorp.*

B. R.
N°. 1. 11.35
» 2. 17.28
» 3. 19.50
» 4. 20.02
» 5. 17.44
Iste combinatie 85.59 . . f 30,650
N°. 6. 19.16
» 7. 23.52
» 8. 27.64
IIde combinatie 70.34
N°. 9. 15.36
» 10. 16.39
» 11. 7.47
» 12. 15.94
IIIde combinatie 55.16 en
IVde c. in eens n°. 6-12. 125.50 f 62,800
N°. 13. 1.57
» 14. 15.33
» 20. 19.27
» 21. 20.00
Vde combinatie 56.17
N°. 22. 20.00
» 23. 20.00
» 24. 20.00
» 25. 20.00
VIde combinatie 80.00
VIIde c. in eens n°. 13-25. 136.17 f 116,300
VIIIste comb. n°. 15-17. 51.67
IXde c. n°. 18, 19 en 26. 58.03 en
Xde comb. n°. 15-26. 109.70 f 86,800

Afdeeling *Burgerveen.*

B. R.
N°. 1. 20.72
» 2. 30.94
XIde combinatie 51,66
N°. 3. 19.75
» 4. 20.00
» 5. 20.00
» 6. 21.59
» 7. 17.83
XIIde combinat. 99.17 en
XIIIde c. in eens n°. 1-7. 150.83 f 118,600
N°. 8. 18.46
» 9. 17.95
» 10. 20.00
» 11. 20.00
XIVde combinat. 76.41
N°. 12. 20.00
» 13. 20.00
» 14. 20.00
XVde combinatie 60 00
XVIde c. n°. 15 en 16. 40.00 en
XVIIde c. in eens n°. 8-16. 176.41 f 160,100

Te zamen 784 bunders en 20 roeden voor f 575,250, uitkomende op den prijs van ruim f 732 per bunder.

De Gemeente Leyden heeft bij Deurswaarders acte, tegen den verkoop protest gedaan.

— Gisteren sprong onder Hazerswoude eene vrouw haar kind in den Rijn na, waarin het al spelende gevallen was; met moeite werd die moeder uit het water gehaald, het geredde kind, zoo als zij dacht, in hare armen knellende, doch helaas! niettegenstaande alle aangewende middelen heeft het niet mogen gelukken dit in 't leven terug te roepen.

— Z. M. zal zich den 1sten September naar het kamp van Zeyst begeven.

— Morgen Woensdag, Donderdag en Vrijdag zullen de Ministers van Herv. Eeredienst, van Financiën en van Marine geen gehoor verleenen.

— De *Grondwet* bevat een brief van den Oud-Minister Mr. J. P. P. van Zuylen van Nyevelt, waarin deze zich bij den Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Gen. beklaagt, over eene uitdrukking in de nota van den Kardinaal Secretaris van Staat Antonelli, dd. 1 Junij 1853, waarin voorkomt, »dat het Pauselijke gouvernement in het bezit zegt te zijn van stellige documenten, waaruit blijkt, dat eene voorafgaande mededeeling van de voorgenomen organisatie gedaan is aan verscheiden leden van het vorig Ministerie." — De Heer van Zuylen beweert intusschen, dat omtrent de voorgenomen organisatie tot het laatste oogenblik het strengste geheim te Rome is bewaard, zelfs voor onzen Gezant, die wel geruchten, doch geene bepaalde berigten deswege bekend heeft kunnen maken.

— Uit Dordrecht wordt geschreven, dat HH. Commissarissen der R. K. gemeente aldaar voor hunne betrekking bedankt hadden, uithoofde de Pastoor van hen het onderteekenen van een geestelijk reglement verlangde.

— Zaturdag ll. is de nieuwe schouwburg te Rotterdam ingewijd.

— Zaturdag is te Amsterdam gehouden de wedstrijd der Koninklijke Ned. Zeil- en Roei-vereeniging, waarbij onze stadgenoot E. J. Hoos, met zijne Friesche boot de Adelaar den 2den prijs van den 13den wedstrijd heeft behaald, zijnde eene Hollandsche vlag.

's GRAVENHAGE, 16 Augustus.

Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Zitting van Zaturdag 13 *Augustus.*

In onze vorige hebben wij kortelijk den inhoud opgegeven van hetgeen door de Heeren Mackay en van Nispen in deze zitting is gesproken. Toen kwam de Heer Wintgens aan het woord. Deze vangt aan met te verklaren, dat hij is een voorstander van het beginsel in het algemeen, hetwelk bij de tegenwoordige voordragt ten grondslag ligt, namelijk van de grondwettige godsdienst-vrijheid, van de vrijheid van geweten, hier te lande bestaande; dit beginsel zal bij het tegenwoordige ontwerp geen nadeel lijden, en daarom verdient het de aanvallen niet waaraan het bloot heeft gestaan. Spr. heeft veel algemeenheden gehoord. Doch dit alles is niet genoeg. Men moet in bijzonderheden aanwijzen, welke die kluisters zijn, wat dat preventive in de wet is. De regeling, welke het hier geldt, is steeds een allermoeijelijkst vraagstuk geweest. Maar dit bezwaar nam toe in ons land, door twee groote gezindheden verdeeld, waar moet gezorgd worden voor eene goede verstandhouding in het belang van orde en rust, waar zoo ligt door de regeling de hartstogten opgewonden worden. Die toestand compliceert de zaak, en heeft ook invloed op de beraadslaging. Onwillekeurig plaatst ieder zich op zijn confessioneel terrein. Spr. zal zich daarop niet begeven; maar spreken uit het oogpunt van het regt van den Staat tegenover het Kerkgenootschap. De vraag, welke hij zich voorstelt, is eenvoudig deze: welke zijn de regten en pligten van den Nederl. Staat, volgens de Grondw., op het stuk van Godsdienst? hoe zal het best worden gewaakt, dat daaraan geen stoornis wordt gebragt? Hoe wordt het meest bevorderd het godsdienstig belang der ingezetenen, het hoogste belang van den Staat. Om dit te onderzoeken, is een vereischte onmisbaar. Hij zal zijn denkbeeld formuleren in een citaat. Hij beroept zich dan op een werk, voor ruim 200 jaren door den Aartsbisschop van Toulouse geschreven, en waarvan de slotsom is, dat de waarheid boven alles gaat. En dan vraagt spr.: wat zegt de Gwt? Welke grenzen wijst zij aan? Welke is de geest van waarheid, door haar voorgeschreven? Er zijn er die meenen, dat de Gwt. volstrekte afscheiding van Kerk en Staat wil. Spr. gelooft niet, dat de Gwt. dit beoogt. Die volslagen afscheiding van Kerk en Staat, bestaat slechts in één land, in de Republiek der Vereenigde Staten. Maar daar bewaart ook de Constitutie volkomen stilzwijgendheid over de Godsdienst. Daar is niet, zooals bij ons, een Hoofdstuk VI der Gwt. Integendeel is bij de additionele artikelen dier Constitutie voorgeschreven, dat het Congres nooit eenige wettelijke bepaling omtrent de Godsdienst zal mogen vaststellen.

Spr. staat stil bij de vraag, of die algeheele afscheiding zoo wenschelijk is? Hij erkent, dat zij door vele uitstekende mannen is verdedigd. Hier kan zoodanig stelsel niet werken. Voor Nederland is het stelsel van onverschilligheid van den Staat jegens de Kerk onmogelijk, een stelsel, waarbij, even als in Noord-Amerika, de Kerk als eene vennootschap of burgerlijke vereeniging wordt beschouwd; waarbij het kerkgenootschap steunt op eigen krachten; waarbij het schade lijden of ten ondergaan van dat kerkgenootschap den Staat onverschillig is. De ondervinding heeft het ons in de laatste dagen geleerd, dat die loslating beiden verzwakt. Maar buitendien zij wordt ook door de Gwt. gewraakt door artt. 165 en 169. Daarin is het stelsel neergelegd, hetwelk thans wordt behandeld. Gelijke bescherming en waakzaamheid door den Koning. Dit zijn de twee beginselen. De Staat beschermt, de Staat waakt: protectie en policie. Dit is geene onverschilligheid en volstrekte afscheiding zoo als in Amerika. Art. 169 bedoelt ook niet een gewoon toezigt.

Anders sprak het van zelfs. Maar men heeft een bijzonder toezigt op het oog. Zoo is het ook met art. 165: het is geene gewone bescherming van elk individu. Het art. heeft hier eene eigenaardige beteekenis. De bepaling sluit de bewering uit, dat de zaak moet geregeld worden bij de wet op de vereenigingen. Neen, juist omdat het hier geldt een bijzonder toezigt en bescherming van het Kerkgenootschap tegenover den Staat, moet een en ander in eene speciale wet worden opgenomen. Er bestaat dus hier eene eigenaardig bijzondere verhouding, naar de Gwt., tusschen den Staat en de Kerk. Dit wordt bevestigd door de bepaling der Gwt., dat de Leeraars uit 's Lands kas worden bezoldigd.

Nu is de vraag, hoe verre mag de Staat zijne beschermende hand uitstrekken? Die bevoegdheid moet zijn de hoogste magt, de wettelijke regeling, zoo mogelijk met overleg der kerkgenootschappen. Intusschen moet bij die regeling, de Kerk vrij blijven in hare beweging. Maar daarentegen mogen ook de regten van den Staat niet prijs gegeven worden. Dat die regeling noodig was, is niet voor het eerst gebleken bij de bekende Pauselijke allocutie. Neen, reeds vroeger bij de regeling van het Hervormd kerkgenootschap, toen de Staat de bekende reserves maakte. Het is nader gebleken, toen in 1853 de organisatie der Kath. Kerk is tot stand gebragt. Hij betreurt het, dat door de ondervinding de noodzakelijkheid dier regeling gebleken is; hij erkent dat het oogenblik voor eene regeling niet gunstig is, nu de hartstogten zijn gaande gemaakt. Hij erkent, dat het gewenscht geweest ware, in tijden van kalmte en rust de regeling tot stand te brengen. Nu echter de noodzakelijkheid gebleken is, mag men zich aan de regeling niet onttrekken. Ware de Staat als raadgever verschenen; had er gemeen overleg plaats gehad; had het Gouvernement daarbij gewezen op de grenzen van het gebied van den Staat, dan had de botsing kunnen vermeden worden. Dit is echter niet geschied. Integendeel de Regering heeft de organisatie aan de Kerk zelve overgelaten, althans aan de R. Kath. Deze heeft te regt van die vrijheid gebruik gemaakt en geregeld wat zij wilde. Het gevolg daarvan is echter niet uitgebleven. Daardoor is de onzekere toestand geboren, waarin wij ons thans bevinden, hetgeen had kunnen worden voorkomen, als men vooraf met gemeen overleg had geregeld. Spr. heeft nooit gevat de onverschilligheid op dit punt van het vorig Gouvernement. Hij zou dit alleen hebben kunnen verwachten van eene Regering, welke het land niet kende, en dit toch, hij moet het er dadelijk op laten volgen, kan hij van de vorige Regering niet aannemen. Men heeft, hier te lande toch twee groote Kerkgenootschappen. Dit heeft zijne goede zijde, want daardoor wordt de godsdienstijver levendiger. Maar het heeft ook zijne kwade zijde, want het heeft veelal onzalige twisten ten gevolge. Dan is het een eerste pligt der Regering de natie daarvoor te vrijwaren. Dit moet het eerste streven van iedere politiek zijn. Maar onverschilligheid, laissez faire, dit is ons brengen in den treurigen toestand waarin wij verkeeren, godsdiensttwist kweeken en naijver opwekken. De Regering moet zich boven elke confessionele rigting stellen. Zij is verloren, wanneer zij eene bijzondere rigting zou willen begunstigen. Maar zij moet echter in het algemeen voor de Godsdienst de meeste zorg dragen; waken dat het allen welga, dat er geen strijd geboren worde. Wij zijn nu tot den moeijelijken toestand gebragt dat, terwijl een kerkgenootschap eerst alleen geregeld heeft, de Staat eerst daarna tot het besef zijner regten is gekomen en tusschenbeiden treedt. Nu is de vraag: zijn de regten van den Staat gekrenkt en moet deze nu optreden om de grenzen aan te wijzen? Dit is een moeijelijke toestand.

De oplossing is te vinden in hetgeen van wereldlijken en van geestelijken aard is. Het doel, de belangen van Kerk en Staat zijn niet dezelfde. Hier beroept zich spr. op het gezag der Augsburgsche confessie, over het gezag der geestelijkheid, en dit moet leiden tot de juiste afbakening van hetgeen wereldlijk en geestelijk is. Men zorge, dat de een niet op het gebied van den ander kome. Gemeen overleg is noodig en wenschelijk. Maar spr. voegt er bij, als men daarin niet slaagt, wanneer er verschil is tusschen Staat en Kerk, over hetgeen al dan niet tot het gebied van den eersten behoort, dan heeft de Staat de eindbeslissing, omdat hij Souverein is op zijn gebied. Spr. gaat verder. De Staat zou onregt kunnen doen, en dan nog zou de Kerk het regt niet hebben zich daartegen te verzetten. Dit leert de Kerk zelve. Spreker beroept zich ten deze op Hugo Grotius. — Maar wanneer nu de Ned. Staat aan zijne roeping wil beantwoorden, dan is de eerste vraag, op welk wettelijk terrein wij ons thans bevinden? Als ter zijde behandelt spr. de wet van Germinal, welke hij niet meer verbindend acht, die wet gaat te ver, omdat zij treedt in de inwendige politie der kerkgenootschappen. Had er overleg bestaan dan had men welligt, dan ware het welligt wenschelijk geweest de geestelijken eenigen invloed te geven op de verkiezing hunner geestelijke opperhoofden. Maar wil de Kerk zich niet bewegen op den weg van den Staat, dan mag de wet ook zoo ver niet gaan. Maar er blijft dan ook niet anders over dan hetgeen bij de aangeboden wet geschiedt; de uitwendige policie van de godsdienst. Deze is aan den Staat overgelaten; dit is de bedoeling der wet: dat de Kerk zich ongestoord bewege, maar ook geene anderen hindere; vrijheid van godsdienst en belijdenis. Deze moet in de ruimste mate worden verleend, met in het oog houden alleen dat die vrijheid niet voor anderen hinderlijk zij. — Als voorbeeld, en om geheel zijn denkbeeld uit te drukken, wijst spr. op zekeren philoloog, te Leyden, een zonderling mensch, die zich verbeelde een Romein te zijn, zich als zoodanig kleedde, en aan al de goden van den Olympus geloofde. Het plaatselijk bestuur liet den man stil begaan, tot op het oogenblik toen hij achter zijn huis een groot altaar liet bouwen, en er alstoen gevaar voor brand bij de buren ontstond. Toen belettede men hem zulks. Dit nu is het doel der wet: uitwendige politie. Niemand, zegt spreker, kan zich daardoor bezwaard achten, althans niet de R. K., en hij wijst ten deze op Art. 1 van het Concordaat van 1801 door Frankrijk met den Paus gesloten, en waarin gelijke bepalingen voorkomen. — Spr. bestrijdt dat hier de gewone strafwetgeving voldoende zou zijn. De betrekking van Staat en Kerk is zoo eigenaardig, dat men hier het *jus commune* niet kan toepassen. — Hij staat vervolgens nog stil bij Art. 1 der wet en bij hetgeen in Sardinië plaats heeft, waar de burgerlijke stand geregeld wordt bij eene bul des Pausen. — Spr. eindigt met den wensch, dat zijne medeburgers van alle geloofbelijdenissen deze wet zullen aannemen als een vereenigingsteeken tusschen de partijen. Laten de gezindheden begrijpen, dus besluit hij, dat, door elkander af te breken, niemand afzonderlijk bevoordeeld wordt; laten de gezamentlijke pogingen strekken tot keering van het ongeloof, en tot bestrijding van wapenen, welker gebruik voor den Staat tot geen goed einde kunnen leiden!

De Heer van Reede van Oudtshoorn behoort tot diegenen die meenen dat geene wet noodig was, maar die toch overtuigd is dat de Bisschoppelijke hierarchie, op de wijze zoo als die is ingevoerd, nimmer door de Gwt. is bedoeld, die ook de overtuiging heeft dat de Regering die instelling niet zonder voorafgaand overleg had moeten toelaten, maar die dan ook juist daarom van meening is dat deze Regering haar steun en kracht in het grondwettig regt had moeten zoeken, en zich moest hebben onthouden van deze wet, hetgeen den schijn doet geboren worden, alsof men terugdeinsde voor het gebruik van het regt. Men had zich z. i., daarin gesteund door art. 169 en 165 Gwt. moeten onthouden van alle erkenning der nieuwe Bisschoppen en verder alle zoodanige maatregelen hebben genomen als ter bescherming der regten van de overige Kerkgenootschappen noodig was. Door de niet-erkenning wijders te verbinden aan krachtige vertoogen, hadde men den geschiktsten weg tot bevrediging en verkrijging van genoegdoening bewandeld. Verkorting van regten der R. K. is verre van spr. doel, maar wel verwijdering uit de R. K. organisatie van hetgeen dreigend is voor den Staat en voor de overige Kerkgenootschappen. Hij meent dat de Regering door dat standpunt te verlaten, eene politieke dwaling heeft begaan. Evenwel hij houdt daarom de regeling van het onderwerp bij de wet niet voor ongeoorloofd, maar de toepassing moet met de meeste omzigtigheid gepaard gaan. Hoe dit zij, dit staat vast, dat bij de beoordeeling der aangeboden wet, de omstandigheden die daartoe aanleiding hebben gegeven, niet uit het oog mogen worden verloren, en ook, dat, hoezeer men moge meenen, gelijk spr. dat de wet niet noodzakelijk is, zij daarom toch ook niet verboden is. Wat zou het gevolg zijn der verwerping? Voortduring van de bestaande onzekerheid en de geschillen sinds maanden aan de orde van den dag. Daartoe wenscht hij niet bij te dragen, en is daarom geneigd zich aan de vaststelling der wet niet te onttrekken; maar wil eerst vragen: 1°. zijn er gegronde redenen om dit Ministerie te ondersteunen; 2°. is de wet aannemelijk of kan zij het worden gemaakt? Wat de eerste vraag betreft, hij beantwoordt haar bevestigend. Het is waar het Ministerie heeft nog weinig verrigt, maar de tijd was kort en daarin is gedaan wat redelijker wijs kon verwacht worden en deze wet is ook een belangrijk werk. Het Ministerie heeft dit voor boven zijn voorganger dat het niet tot leus heeft genomen: »wacht op onze daden," maar het heeft verklaring van beginselen gegeven bij zijne optreding, beginselen welke den bijval van een groot deel der natie hebben verworven. En schoon het Ministerie nog niet alle waarborg oplevert, en nog op sommige punten nog geene toezeggingen heeft gedaan, en ofschoon sommige zijner leden, in hunne antecedenten nog geene genoegzame geruststelling aanbieden, — zoo ziet hij evenwel geen reden om nog geen vertrouwen te schenken. Maar eene zaak moet hij zeggen, namelijk dat dit vertrouwen bij velen niet weinig geschokt is door de houding van het Ministerie bij het adres van antwoord, waardoor een deel der natie dat zich in het Regerings-programma had verheugd, merkelijk is te leurgesteld. Hij hoopt echter dat de verdere daden, de blijken zullen dragen dat de Regering het nationaal terrein wenscht te blijven bewandelen.

Overgaande tot de beantwoording der tweede vraag, ontvouwt hij, dat Staatstoezigt wel degelijk geoorloofd is. Scheiding van Kerk en Staat is niet algeheele vervreemding; er zijn gedurig punten van aanraking. Toezigt omtrent hetgeen het gemeenschappelijk gebied betreft en wanneer de Kerk naar buiten treedt. Neemt men daar de voorafgaande kennisneming weg, dan vernietigt men het *jus circa sacra*, dat in 48 niet uit de Gwt. is geligt, zelfs niet door inlassching van art. 170. Hij betoogt wijders dat art. 170 alleen het placet opgeheven heeft; dat alleen door kerkelijke voorschriften bedoeld worden mandementen over kerkelijke tucht, geene kerkelijke organisatie en instelling eener Bisschoppelijke hierarchie. Ook gaat art. 170 uit van de destijds bestaande, niet van eene toekomstige regeling.

Uit een en ander leide spr. af dat het ontwerp geen overwegend bezwaar oplevert; merkt wijders op dat de oorspronkelijke voordragt beduidend is gewijzigd; dat de toelichting der Regering echter karig is te noemen; dat er nog wijzigingen noodig zijn en hij hoopt dat daardoor de wet voor hem aannemelijk zal gemaakt worden. Hij had nog wel meer in de wet wenschen geregeld te zien, als de uitbetaling der tractementen, het toezigt op de seminariën en wat dies meer zij. Hij geeft toe, dat de wet onbeduidend is, maar dan zal zij ook aan de Katholieken niet kunnen schaden, en dat meenen ook vele R. K., ten bewijze waarvan spr. zich beroept op eene noot der redactie van het *Journal du Limbourg*. Van waar dan de tegenstand? Dit begrijpt hij zeer goed, omdat de wet tegelijk is een protest van het gebeurde in April in wettelijken vorm; omdat het is een manifest tegen den overmoed van het ultramontanisme, en als zoodanig wordt door hem alle

waarde aan 't ontwerp niet ontzegd. Het doel der Regering, en hier besluit spr. mede, komt hem voor te zijn geruststelling, voorkoming van botsing, handhaving van rust en orde, gelijke bescherming. Hij hoopt dat dit doel bereikt worde!

De Heer Blaupot ten Cate staat even als andere sprekers stil bij de aanleiding tot deze wet, namelijk het herstel der bisschoppelijke hierarchie. *Herstel* is nog iets anders dan organisatie. Ook hem heeft dit eenigzins verontrust; niet dat hij vreest voor de inquisitie-vuren der 16de eeuw; maar zijn vertrouwen op het Hof van Rome is niet zóó dat dit geen invloed bij hem heeft uitgeoefend op de vraag over de noodzakelijkheid dezer wet. Gaarne staat hij aan zijne R. K. landgenooten de organisatie van hun kerkgenootschap toe, maar iets geheel anders is het herstel der hierarchie van de 16de eeuw, en hij knoopt daaraan vast het protest van den Paus in 1648 bij den Munsterschen Vrede, omtrent de kerkgoederen enz., het bekende reservatum. Is dat ingetrokken? zoo neen, moet dit dan niet nog geschieden om latere moeijelijkheden te voorkomen, nu de toestand in de 16de eeuw afgebroken, wordt hersteld? ziedaar redenen die bij hem bezorgdheid deden ontstaan. — De Troonrede sprak van twee wegen om de gerezen moeijelijkheden te beëindigen: onderhandelingen en eene wet. Thans geroepen om die *wet* te beoordeelen, was ook hij niet verheugd toen hij vernam dat eene wet noodig was, hij verwachtte daarvan geene genezing der wonde; maar het ontwerp is er nu eenmaal en in het antwoord op de Troonrede wordt niet gezegd dat de Kamer *geene* wet wil. Spr. gelooft dat art. 165 Gwt. eene wet toelaat, mits eene goede wet, die geheel grondwettig is en houdende bepalingen tot regeling van de betrekking tusschen het Kerkgenootschap en den Staat, en bestemd om zich te bewegen op het gemengd terrein waar Staat en Kerkgen. zich ontmoeten. — Maar ook hier is moeijelijkheid niet te miskennen. Spr. gevoelt dit zeer goed. Waar begint, waar eindigt dat terrein? Men zegt: dat zal het Staatsgezag beslissen; maar dan komt men op een' nieuwen gevaarlijken weg, want het is uiterst moeijelijk uit te maken wat gemengd terrein is. Men zegt: als het zich maar bepaalt tot het circa sacra. Maar ook hier zoekt hij naar de grenzen, en eene juiste onderscheiding; b. v. het klokkengelui. De een zal zeggen: dit is circa sacra; de ander, die 't geldt, en die het als tot het wezen zijner kerkelijke instellingen beschouwt, zal zeggen: het is *in* sacra. Mag nu het Staatsgezag tusschen beide treden? Hij gelooft het niet, en in al dergelijke zaken heeft menigmaal de beantwoording, de beslissing door het Staatsgezag tot onlusten of burgeroorlog aanleiding gegeven. Spr. meent, dat de Staat niet verder mag gaan dan voor de handhaving van rust en orde, de bescherming der Maatschappij en handhaving der regten van alle ingezetenen volstrekt noodzakelijk is; alzoo, er mag alleen eene policie-wet zijn, er moet iets gegeven worden, meer dan in de Gwt. staat uitgedrukt. — Nu vraagt hij, doet deze wet dat, zonder daarom tegen of buiten de Gwt. te gaan? Blijft de wet op het gemengd terrein, gaat zij niet buiten het circa sacra?

Bij het onderzoek dier vragen doet spr. o. a. als zijne meening uitkomen het volgende: Wat het repressief systeem der Gwt. betreft, er is in de Gwt. geene sprake van kerkelijke organisatie, evenmin in de M. v. Toel. of gewisselde stukken. Eerst in art. 167 komt het denkbeeld van organisatie eenigermate te pas, maar kan dit nu zonder eenige preventie plaats vinden? Hij *vraagt* het, hij beslist niet, want ook dat vraagpunt is moeijelijk. Hoe kan ik *toe*zigt uitoefenen als ik geen *in*zigt mag hebben, ziedaar de andere vraag die *er* weer tegenover staat. Er is iets dat hem niet gunstig vóór preventie stemt, namelijk de quaestie: hoe *ver* mag zij gaan? waar houdt zij op? wie waarborgt dat éene, dat *deze* wet genoeg zal zijn? waar is ook hier de juiste grens van het gemengd terrein? ook daar wenscht hij zoo weinig mogelijk preventie. Men zegt: de strafwet is niet onveranderlijk; goed, maar als de Gwt. geen preventie wil, mag de nieuwe strafwet ook geene preventie daarstellen. En nu komende tot de invoering der R. K. hierarchie, beroept hij zich op het werk van den Heer van Nispen van Pannerden, een Katholijk schrijver, die zegt, dat de bisschoppelijke hierarchie behoort tot het wezen der R. K. kerk, maar niet de verdeeling in diocesen en de titelaturen; daaruit volgt, dat dit laatste niet behoort tot de Sacra, maar tot 't gemengd gebied. In dat opzigt dus is deze wet niet ingrijpende in Sacra. Overigens de wet geeft vrijheid van organisatie, niet van restauratie bij Pauselijke bulle, officieel aan het Nederl. Gouvernement medegedeeld. Dat acht Spr. ongrondwettig omdat art. 165 gelijke bescherming wil, en geene dusdanige privilegiën gedoogt; zoo iets is ook zijns inziens strijdig met de wetten en de inrigting van onzen Staat, en het stuiten daarvan is geene preventie, maar repressie van wat ten onregte heeft plaats gehad. Hij wil daarom evenwel nog *niet* zeggen dat hij die wet zal *aannemen*. De wet zal nog niet alles bevredigen, veelmin alles regelen, maar het is een gelijk protest, als het Hof van Rome in 1648 deed. Overigens stelt hij er prijs op dat de Regering onderzoeke of dat voorbehoud van 1648 nog bestaat, want dit is nog al van belang en zou weder opgehaald kunnen worden. Ligt het niet in de bedoeling, dat dan het Hof van Rome zich duidelijk verklare!

— Nog zijn ingeschreven om het woord te voeren, de heeren: van Lynden, Dommer van Poldersveldt, Sleeswijk Vening, Rijk, Sander, Storm van 's Gravesande, Luyben, Bots, de Kempenaer, van Eck, Wintershoven, v. Lennep, Godefroi, van der Brugghen, van der Veen, Bosscha, van der Poel, Graaf Schimmelpenninck, Beens, Storm, de Brauw, Jespers, Westerhoff, van Rappard, Bieruma Oosting, van Akerlaken en Groen van Prinsterer.

Onder de menigvuldige adressen, bij de Kamer dezer dagen over het laatstgemeld ontwerp ingekomen, merkte men op dat van de Réunie der afgevaardigden van de Waalsche kerken, onlangs te Utrecht vergaderd geweest, in gelijken geest als dat van de synode der Nederl. Hervormde kerk, tot adhaesie aan de algemeene strekking van het bedoelde wets-ontwerp.

In de Zitting van Maandag zal aan de orde van den dag worden gesteld het ontwerp betrekkelijk de opheffing der beperkende maatregelen in den Molukschen Archipel, waardoor eene opoffering zou geschieden van ruim *f* 600,000, en dat tot afstand van domeinen ten behoeve van een Ziekenhuis te Leyden.

Zitting van Maandag 15 *Augustus.*

In deze zitting zijn ingekomen 23 verzoekschriften tot aanneming van het wets-ontwerp op de kerkgenootschappen, en vijf tegen.

Het wets-ontwerp tot opheffing der beperkende bepalingen in den Molukschen Archipel met opzigt tot handel en scheepvaart is, na langdurige beraadslaging, waaraan de Heeren van der Brugghen, Sloet tot Oldhuis, Dirks, van Bosse, Stolte, Kochussen, Ter Bruggen Hugenholtz, Baud en de Minister van Koloniën hebben deel genomen, met algemeene stemmen aangenomen.

Het wets-ontwerp tot afstand van domeinen ten behoeve van een ziekenhuis te Leyden is na eene korte woordenwisseling tusschen de Heeren van Bosse, van Eck en den Minister van Binnenl. Zaken, met 43 tegen éene stem, zijnde die van den Heer van Eck, aangenomen.

Morgen zullen de beraadslagingen over het wets-ontwerp op de kerkgenootschappen worden voortgezet.

Zitting van Dingsdag 16 *Augustus.*

Vervolg der beraadslagingen over de kerkelijke wet.

De Heer van Lynden zegt na eenige inleiding, dat onlangs de Engelsche Minister Russell zeide, dat sedert eenige jaren blijkt, zoowel dáár als in andere landen, dat de R. K. kerk streeft naar kerkelijken, zoowel als naar wereldlijken invloed en dien gaandeweg tracht uit te breiden. Dit achtte die Minister met het behoud van orde en vrijheid niet bestaanbaar. Die verklaring kwam uit den mond van een' staatsman, die veel gedaan heeft voor gewetensvrijheid en verdraagzaamheid. De twist in de Rijnprovincie moge, o. a., ook nog tot staving daarvan strekken. Verder betoogt Spr., dat de lijdelijkheid van het vorig Ministerie onbestaanbaar was met de Gwt., met den wil des Konings, met de eer, het belang en de rust van het land. (Bij ontvangst van dit berigt is Spr. nog aan het woord.)

Telegraphisch Berigt.

Gesproken Dommer, 's Gravesande, Luyben en Bots tegen, en van Lynden, Vening, Sander en Kempenaer ter verdediging; sommigen met, andere zonder reserves. Morgen 10 ure vervolg.

BUITENLANDSCHE BERIGTEN.

ENGELAND.

LONDEN, 13 Augustus.

Eergisteren heeft de Koningin de te Spithead vereenigde oorlogsvloot in oogenschouw genomen, bestaande uit 25 schepen, met 10,133 koppen bemand, voerende 1176 stukken, en een stoomvermogen hebbende van 10,410 paarden. H. M. was vergezeld van vele aanzienlijke personen. Eene groote volksmenigte had zich te Spithead verzameld; plaatsen op nabijliggende schepen waren tot 2 en 3 guinjes verhuurd.

FRANKRIJK.

PARIJS, 14 Augustus.

De Keizer heeft naar aanleiding van de feesten van morgen, aan 846 militairen kwijtscheldingvan straf verleend; verder bepaald dat de legaten door Napoleon I gemaakt, tot een verminderd bedrag van te zamen 8 millioen fr. door de schatkist zullen worden uitbetaald, en dat de Officieren die door Napoleon I na zijne terugkomst van Elba tot Ridder van het Legioen van Eer benoemd waren, eene jaarwedde uit de schatkist zullen trekken, die voor allen ½ millioen fr. 's jaars bedraagt.

ITALIE.

ROME, [illegible] Augustus.

De begrooting welke voor den Kerkelijken Staat, is vastgesteld, bepaalt de uitgaven op ruim 34 en de inkomsten op ruim 31 millioen gulden, zoodat er weder een tekort zal zijn van ruim 3 millioen.

— Te Florence in Toscane zijn 9 personen tot 40 maanden tuchthuisstraf veroordeeld, die Protestantsche geloofsbegrippen trachtten te verbreiden.

— De Paus heeft aan den Bisschop van Gent, welke zich om die aangelegenheid naar Rome had begeven, de opheffing toegestaan van de vasten op Zaturdag voor geheel België.

WURTEMBERG.

— Alhier heeft de Koninkl. Katholieke Kerkeraad de geestelijken, die in of vóór 1850 de Priesterwijding hebben ontvangen, en eene aanstelling begeeren, opgeroepen om een vergelijkend examen te doen. Het zal nu moeten blijken of die geestelijken aan hunne kerkelijke overheden gehoorzamen die dat examen hebben verboden, en de geldelijke voordeelen opofferen, die de Staat hun aanbiedt.

— Thans wordt gemeld, dat het Pauselijke breve omtrent de gemengde huwelijken in het geheel niet heeft bestaan en op een misverstand rustte.

TURKYE.

KONSTANTINOPEL, 29 Julij.

Zondag jl. is onder voorzitting van den Groot-Vizier eene raadsvergadering gehouden van alle hooge personagiën en staatsambtenaren in en buiten werkelijke dienst, welke 7 uren duurde, en waarin eene nota is vastgesteld, die, overeenkomstig den wensch van de Vertegenwoordigers der vier Mogendheden, naar Weenen en van daar naar Petersburg gezonden zal worden in antwoord op den brief van den Russischen Rijkskanselier; deze nota bevat alle met de onafhankelijkheid der Porte bestaanbare waarborgen voor het behoud van de voorregten der Grieksche en andere Christen-kerkgenootschappen.

— Hoewel de Porte aan de Hospodars der Vorstendommen bevel had gezonden, om het land te verlaten, dewijl door de bezetting der Russische troepen de uitoefening van het regtmatig gezag onmogelijk werd gemaakt, heeft echter de Hospodar van Wallachye verklaard, op dringend verzoek van den

Rijksraad dit bevel niet op te volgen, maar voor het behoud der orde en den geregelden gang des bestuurs te blijven zorgen.

— Een telegrafisch berigt uit Triëst van den 13den meldt, dat de Porte zonder wijziging het voorstel van bemiddeling aanneemt, door de Gezanten der mogendheden te Weenen aan de beide geschilvoerende partijen gedaan. De Turksche Gezant, belast om aan den Keizer van Rusland, deze goedkeuring des Sultans over te brengen, zal naar Petersburg vertrekken, zoodra van daar het bevel aan de Russische troepen zal zijn uitgevaardigd tot ontruiming der Donau-Vorstendommen.

OOST-INDIË.

BATAVIA, 25 Junij.

De berigten tot deze dagteekening met de overlandmaal ontvangen, zijn van weinig aanbelang. In onderscheiden districten van Sumatra had zich in meerder of minder hevige mate de cholera geopenbaard; te Cheribon was eene poging tot opstand verijdeld. Onder de benoemingen merkt men op die tot waarnemend Vice-President van den Raad van Ned.-Indië van den Staatsraad in buitengewone dienst J. P. C. Ruloffs en tot Predikant bij de Prot. gemeente te Soerakarta, van Ds. H. H. Schiff, en tot reizend Predikant bij de Prot. gemeente te Riouw, van Ds. N. Pluim Mentz.

STADS BERIGTEN.

VERGADERING van den Gemeenteraad van Leyden, Donderdag den 18den Augustus 1853, 's namiddags ten 2 ure.

Onderwerpen:

1. Rekening van de Inkomsten en Uitgaven der gemeente, dienst 1852.
2. Benoeming van leden voor het Hoofdbureau en een' Voorzitter en leden voor het Onderbureau bij de aanstaande verkiezing van één lid van den Gemeenteraad, alsmede van plaatsvervangers.
3. Voordragt van de Plaatselijke Schoolcommissie, omtrent de vervulling van de vacerende Onderwijzersplaats aan eene der Stads-Scholen.
4. Onderhandsche Verhuring van het Huis in de Weddesteeg.

KERKNIEUWS.

Ter vervulling der met 1 September te Breda ontstaande vacature, ten gevolge van het aan Ds. V. van Gogh, verleend emeritaat, is van het departement der Herv. eeredienst ter electie gezonden het navolgend twaalftal van Predikanten: DD. von Baumhauer, Th. Dr., te Geervliet; Corstius, te Oude Niedorp; Vollenhoven van Daalen, te Maassluis; van Dijk, te Zevenhuizen; van den Honert, te Moerdijk; Hoog, te Nieuwland; van der Leeuw, te Wormer; Moltzer, te Waalwijk; Mysberg, te Bleskensgraaf; van Oosterzee, te Oirschot; Steenberg, te Dirksland, en Tydeman Jr., te Roozendaal. Doch Ds. H. Steenberg heeft verzocht dat bij de te doene keuze op hem geen acht zou worden geslagen.

ADVERTENTIEN.

Voor de vele blijken van deelneming, bij het overlijden van onzen geliefden oudsten Zoon, HENDRIK WILLEM, ontvangen, betuigen wij onzen hartelijken dank.

A. TIELEMAN.
J. M. TIELEMAN, VEEFKIND.

PRIJSVERMINDERING.

De Ondergeteekende maakt bij deze zijne geëerde Begunstigers en Stadgenooten bekend, dat van heden af bij hem te verkrijgen is: **Rookspek** 40 Cts, **Pekelspek** 35 Cts, **Carbonade** 30 Cts, **Versche Worst**, **Lapjes en Biefstuk** $32\frac{1}{2}$ Cts de 5 Ons.

H. REUTHER, *Hoogewoerd.*

NOORDWIJKERHOUT.

LEEUWENHORSTER ZANDERIJ.

Door **verlenging der Vaart** is thans het Zand zeer gemakkelijk te bekomen.

Zegt het voort!

Bij de Veiling der hier te melden HUIZEN en ERVEN, allen staande en gelegen te *Leyden*, welke op den 13den Augustus jl. in het *Heeren-Logement* aan den Burg heeft plaats gehad, zijn deze in Bod gesteld, als volgt:

No. 1. Een aan de westzijde van de Heerengracht omtrent de Groenesteeg, Wijk VII. No. 125 en 125bis . . . *f* 2,500.—.

No. 2. Een als voren, Wijk VII. No. 124 en 124bis . . . 1,950.—.

Nader Verhoogd met . . . 200.—.

No. 3. Een aan de Noordzijde van de Haarlemmerstraat tegen over de Vrouwesteeg, Wijk VI. No. 391 . . . 2,400.—.

No. 4. Een als voren, Wijk VI. No. 391 *A* . . . 2,000.—.

No. 5. Een als voren, Wijk VI. No. 391 *B* . . . 2,600.—.

No. 6. Een aan de noordzijde van den Ouden Rijn tegenover den Middelweg, met een daaraan verheeld Pakhuis, Wijk VI. No. 156 en 156rood . . . 1,500.—.

No. 7. Een aan de noordzijde van den Ouden Rijn tegenover de Middelstegracht, Wijk VI. No. 192 . . . 625.—.

Nader Verhoogd met . . . 50.—.

No. 8. Een aan de zuidzijde van de Haarlemmerstraat tegenover de Marialijsen- of Bakkersteeg, Wijk VI. No. 211 . . . 775.—.

Nader Verhoogd met . . . 25.—.

No. 9. Een als voren omtrent de Bakkersteeg, Wijk VI. No. 215. . . 600.—.

De Afslag en finale Toewijzing zal geschieden ter plaatse voorschreven, op Zaturdag den 20sten Augustus e. k. des avonds ten *zeven* ure, — wordende inmiddels nog Verhoogingen aangenomen ten Kantore van den Notaris J. A. PRYN, te *Leyden*, tegen genot van *een vijfde* van iedere Verhooging.

UIT DE HAND TE KOOP:

Een HUIS, waarin sedert jaren de **GROSSIERDERIJ** in ***Wijnen, Liqueuren en Sterke dranken*** is uitgeoefend, staande op de Langebrug, zijnde het Huis tevens geschikt voor alle Affaires, hebbende twee Beneden- en vier Bovenkamers, ruime Zolders, Winkel, Kelders, annex Pakhuis, Binnenplaats, goed zuiver Regen- en Putwater en verdere Gemakken. Nadere Informatiën *franco* bij den Boekhandelaar G. J. VAN LEEUWEN, op de Haarlemmerstraat te *Leyden*.

OPENBARE VERKOOPING,

in het *Heeren-Logement* aan den Burg binnen *Leyden*, op Zaturdag den 20sten Augustus 1853, bij Opveiling en op Zaturdag den 27sten Augustus 1853, bij Afslag, beide des avonds te 7 ure, van:

No. 1. Een hecht sterk en weldoortimmerd HUIS EN ERVE, waarin de *Tabaks-Affaire* verscheidene jaren is uitgeoefend en nog wordt gecontinueerd, voorzien van een ruim Voorhuis, twee Beneden- en twee Bovenkamers, Keuken, Kelder, twee Binnenplaatsen en Schuur, Droog- en Werkzolder en verdere Commoditeiten, staande en gelegen te *Leyden*, aan de zuidzijde van de Hoogewoerd, Wijk III. No. 432.

Te aanvaarden den 1sten October 1853.

Te bezigtigen elke Donderdag en Vrijdag vóór de Verkooping, van des voormiddags 10 tot des namiddags 2 ure.

Terwijl nadere informatiën te bekomen zijn ten Kantore van den Notaris D. N. ROSKES, te *Leyden*, alwaar na de Veiling tot en met Vrijdag den 26sten Augustus aanstaande, Verhoogingen worden aangenomen tegen genot van *een Vijfde* der Verhooggelden.

Bij C. MENZEL Jr., is van de Pers gekomen:

EEN BESCHEIDEN WOORD.

Prijs 5 Cents.

Bij H. C. SCHETSBERG, te *Leeuwarden*, is gedrukt en uitgegeven:

I. *Welmeenende Raadgevingen aan Studerende Jongelingen, maar ook aan anderen van den beschaafden stand*, door S. GROMMELIN, rustend Leeraar te *Leeuwarden*, en Ridder der Orde van den Nederlandsche Leeuw. *Tweede druk.* . . . *f* 0.60.

II. *Waarschuwing tegen het misbruiken van den naam van God*, door denzelfden. *Zevende druk.* . . . *f* 0.15.

III. *Hartelijke Opwekking tot het ijverig streven naar reinheid van hart en wandel*, door denzelfden. *Vijfde druk.* . . . *f* 0.25.

BEURSPRIJS VAN SCHULDBRIEVEN.

MAANDAG, 15 Augustus.

	Laagst. koers.	Hoogst. koers.	Gebleven.
NEDERLAND, Werkelijke Schuld à $2\frac{1}{2}$ pCt.	$63\frac{3}{16}$	$63\frac{7}{8}$	$63\frac{7}{8}$
Dito Certificaten . . . 3	$76\frac{7}{16}$	—	—
Dito dito . . . 4	$95\frac{5}{8}$	$95\frac{11}{16}$	$95\frac{5}{8}$
Amortisatie Syndicaat . . . $3\frac{1}{2}$	$94\frac{5}{8}$	—	—
Handelmaatschappij . . . $4\frac{1}{2}$	$127\frac{1}{4}$	—	—
O. I. Leening . . . 4	—	—	—
Dito Holl. Spoorweg	—	—	—
Aandeelen Rijn-Spoorweg . . . $4\frac{1}{2}$	—	—	—
Haarlemmermeer . . . 5	—	—	—
FRANKRIJK, Certif. . . . 3	—	—	—
Dito dito . . . 5	—	—	—
RUSLAND, Obl. HOPE 1798 en 1816 . 5	$108\frac{7}{8}$	109	$108\frac{7}{8}$
Dito dito 1828 en 1829 . . 5	108	—	—
Cert. bij dito 1831 en 1833 . 5	98	—	—
Dito 1840 . . . 4	$93\frac{7}{8}$	—	—
Dito bij STIEGLITZ & Co. . . 4	$92\frac{3}{4}$	—	—
Dito dito Nieuwe . . . 4	$92\frac{3}{4}$	—	—
Inschrijving in Assign. . . 6	$74\frac{7}{8}$	—	—
Certificaten van dito . . . 6	—	—	—
POLEN, Aandeelen 1835 . . fl. 500	$161\frac{3}{4}$	—	—
Dito Obligatiën . . . 4	$86\frac{1}{2}$	—	—
SPANJE, Obligatien . . . à 1 pCt.	$23\frac{1}{2}$	—	—
Dito Obligatiën . . . 3	$47\frac{7}{8}$	48	$47\frac{7}{8}$
Dito Binnenl. à 6 m. . . 3	$43\frac{9}{16}$	$43\frac{5}{8}$	$43\frac{5}{8}$
Bewijzen Coupons . . .	$6\frac{9}{16}$	$6\frac{5}{8}$	—
OOSTENRIJK, W. B. bij Golk. . 5	—	—	—
Dito . . . 4	71	—	—
Dito Metalk. . . . 5	$82\frac{7}{8}$	$83\frac{1}{16}$	—
Dito Nieuwe . . . 5	$95\frac{1}{2}$	$95\frac{3}{4}$	—
Dito 1847 . . . $2\frac{1}{2}$	$42\frac{1}{4}$	$42\frac{3}{4}$	—
BELGIE, Banc . . . $2\frac{1}{2}$	—	—	—
Dito bij ROTHSCHILD . . . $2\frac{1}{2}$	$53\frac{3}{4}$	—	—
BRAZILIE, 1824 100 £ . . . 5	$98\frac{1}{2}$	—	—
PORTUGAL, te Londen . . . 5	$42\frac{1}{4}$	—	—
Dito dito . . . 4	$39\frac{7}{8}$	—	—
VENEZUELA, . . . $3\frac{1}{4}$	38	—	—
MEXICO, . . . 5	26	$26\frac{5}{16}$	—
AMERIKA, Bankactien . . .	—	—	—

Grieken $7\frac{3}{8}$, $7\frac{1}{2}$.

Braz. 1843, £ 100, 5 pCt. 100.

Te Leyden ter Boekdrukkerij van J. G. LA LAU.